

BİTKİ BESİN MADDELERİ (BBM)

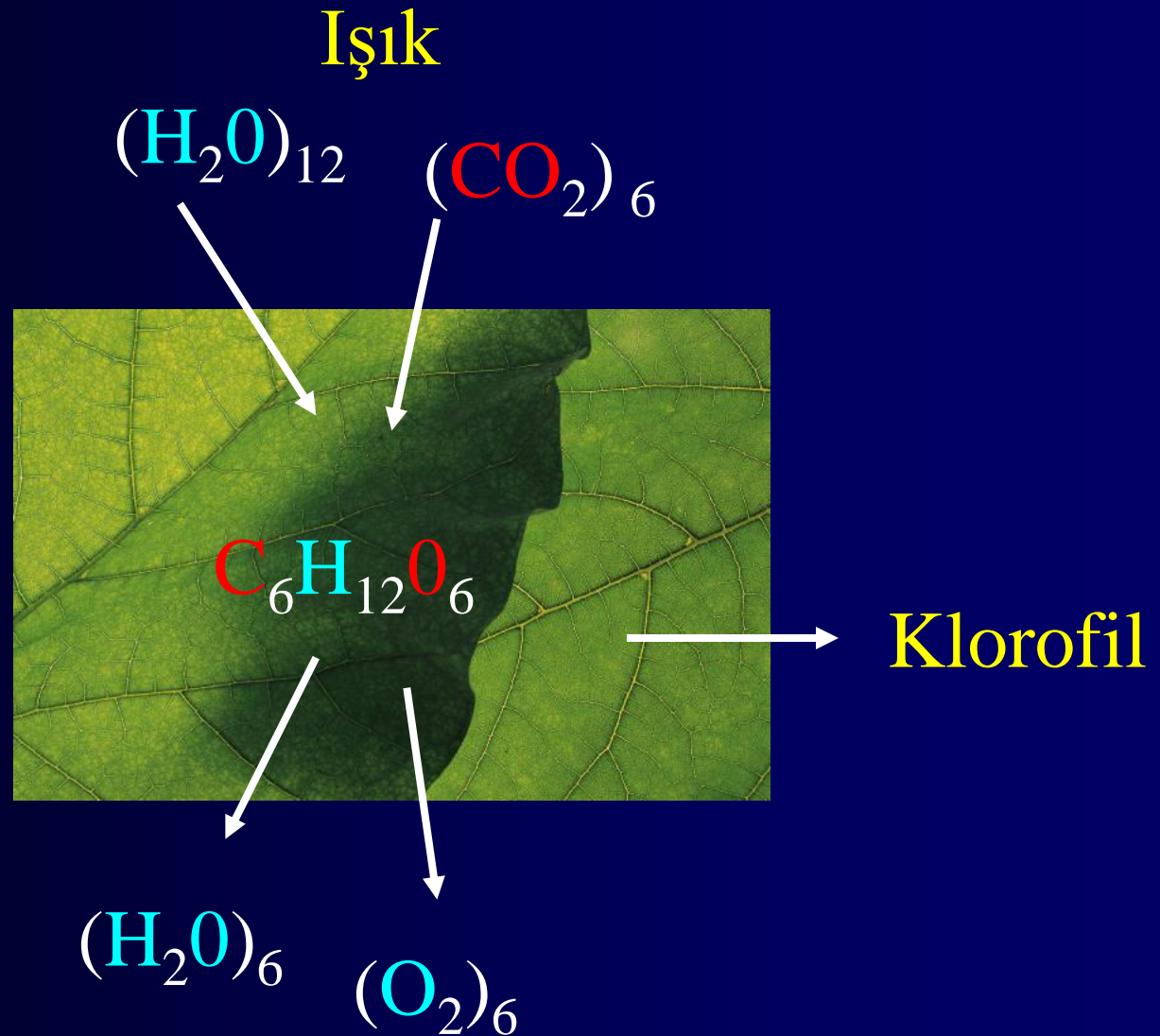
Toprak Bilgisi Dersi

Prof. Dr. Günay Erpul
erpul@ankara.edu.tr

Işık Enerjisinin Kimyasal Enerjiye Dönüştürülmesi

- Fotosentez, karbon (C), oksijen (O) ve hidrojen (H) atomlarını 5 karbon bileşiğine dönüştürerek, ışık enerjisinden kimyasal bağlı bir enerji elde edilmesini sağlar.
- Bu işlev, kuru ağırlık (biyokütle) olarak ölçülen bitki kütlesini artırır.
- Birçok diğer biyomolekül ve mineral elementler biyokütle üretimi için gereklidir.

Fotosentez

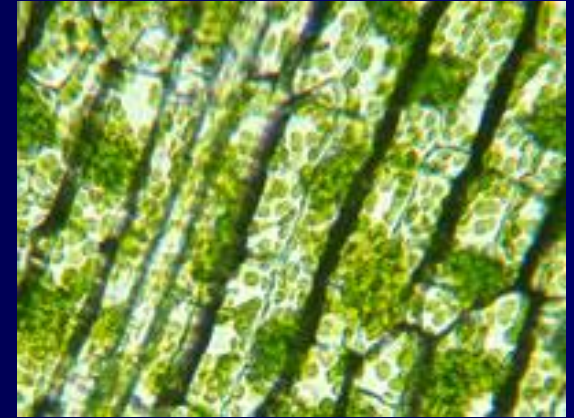

Fotosentez

- Organik moleküllerdeki karbon (C), atmosferde çok düşük konsantrasyonlarda bulunur.
- Bitkilerin CO₂ kullanımını ile organik molekülleri oluşturma işlevi fotosentez olarak adlandırılır.

Fotosentez Kloroplastlarda Oluşur

- Temel olarak bitki düzeyinde, fotosentez yaprakta oluşur.
- Her bir yaprak milyonlarca kloroplast (klorofil = yeşil madde) içerir.
- Kloroplastlar fotosentezin oluşum yerleridir.

Fotosentez Özet

- Yeşil bitkiler, karbondioksit ve suyu, şeker ve oksijene dönüştürmek için ışık enerjisini kullanır.
- Fotosentezde oluşturulan şekerler, bir bitkinin kuru ağırlığını (biyokütle) oluşturan biyomoleküllere dönüştürülür.
- Kısaca, bitkiler inorganik moleküllerden (CO_2 & H_2O) organik molekülleri yapma – üretme yeteneğine sahiptirler.

Atomlar, Biyokütle ve Bitki Besin Maddeleri

- C,H,O ve N canlı bünyesinin en önemli atomlarıdır; bir canlı kütlelerinde bulunuş sıraları:

$O > C \gg H > N \gg 50$ veya diğerleri

- Biyokütle içeriğinin yerkabuğu içeriği ile karşılaştırılması, canlı formlarının belirli atomlardan oluştuğunu göstermiştir.

VASKULAR BİTKİLERİN ATOM BİLEŞENLERİ

- Biyokütle, bitki kuru ağırlığını ifade eder ve yaklaşık olarak **bitki biyokütlesinin %90'nı** havadaki karbondioksit (CO_2) 'ten gelir.
- **Su kaynaklı H** en bol bulunan atomdur, fakat bitki kuru ağırlığının (biyokütle) yalnızca %6'nı oluşturur.

ATOM	% BİYOKÜTLE
O	~45%
C	~45%
H	~6%
N	~1.5%
50+/-	~2.5%

TEMEL BİTKİ BESİN MADDELERİ

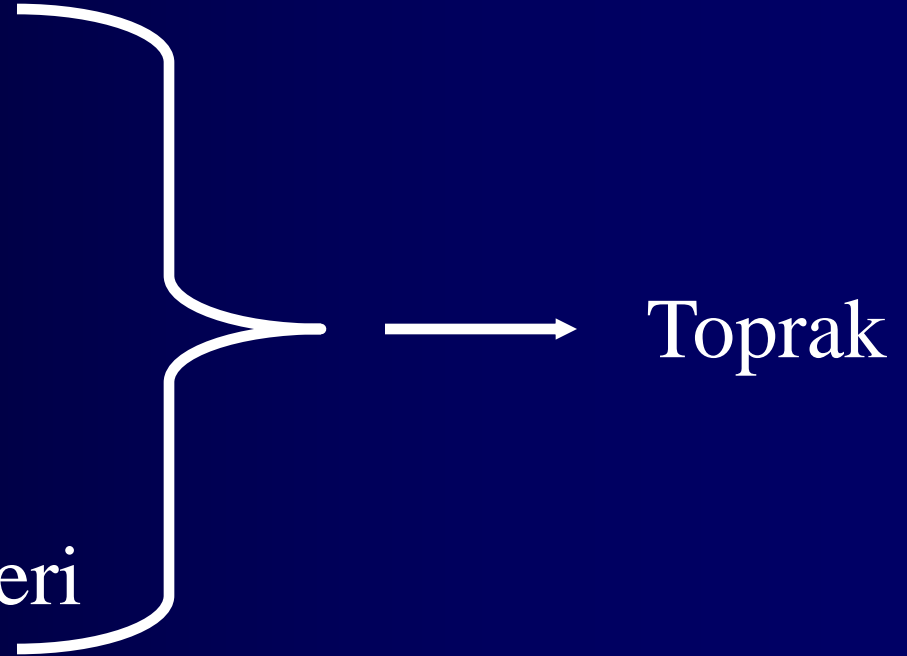
- Makro-elementler (biyokütlenin %0,1 veya daha fazlasını oluşturdıkları için, görece olarak fazla miktarlarda gereksinilirler):
O, C, H, N, K, Ca, Mg, P, S, (Si)
- Mikro-elementler (biyokütlenin %0,01 veya daha azını oluşturdıkları için, görece olarak az miktarlarda gereksinilirler):
Cl, Fe, Mn, Zn, B, Cu, Mo, Ni, (Na),
Co?, (Se)?

Bitki Besin Maddeleri (BBM)

- Toprakta bulunuş şekilleri
- İşlevleri

Bitki Yetiřmesini Kontrol Etmenler

- Işık
- Toprak (durak yeri)
- Isı
- Hava
- Su
- Bitki Besin Maddeleri

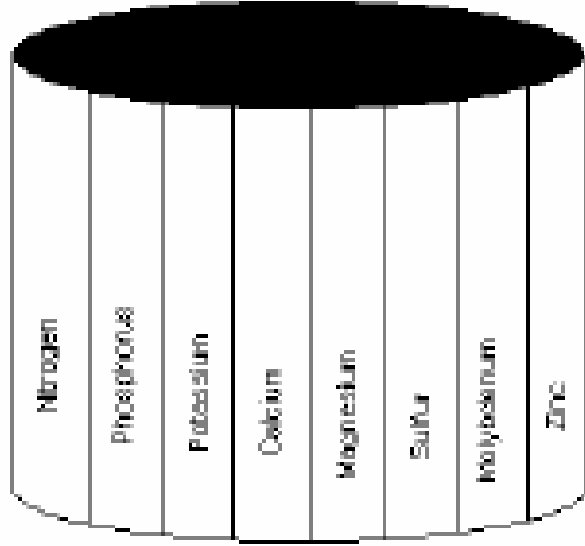

Sınırlayıcı Etmenler İlkesi

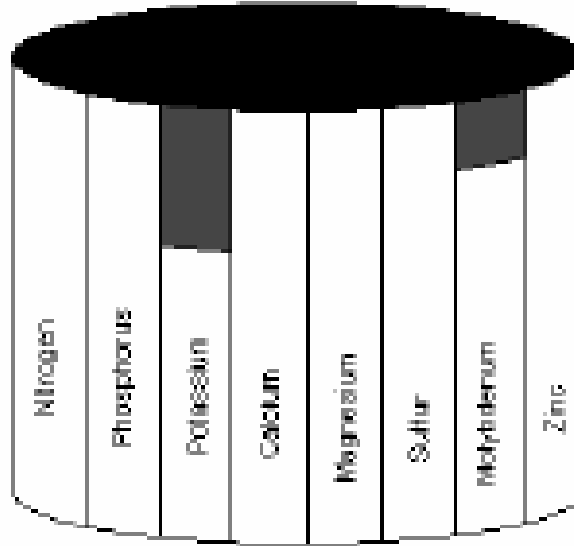
Sınırlayıcı Etmenler İlkesi: ürün düzeyi, en fazla sınırlayıcı esas bitki gelişim etmeninin izin verdiğiinden daha fazla olamaz

- toprak havası
- toprak sıcaklığı
- toprak suyu
- toprak besin elementi kapsamı

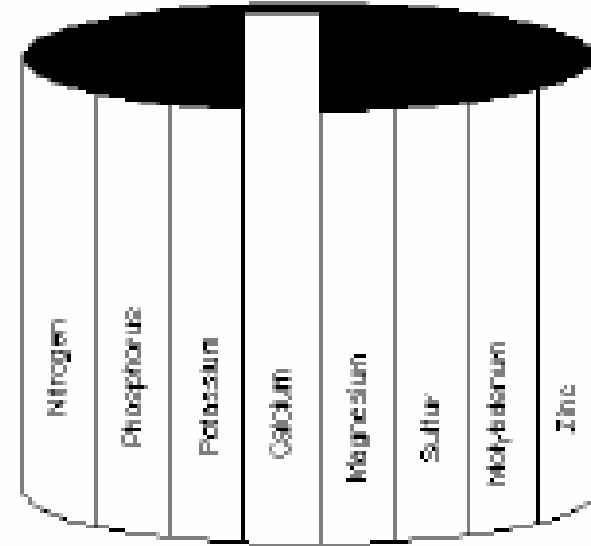
BBM Dengesi

İdeal, tüm BBM'leri
aşağı-yukarı denge
halindedir

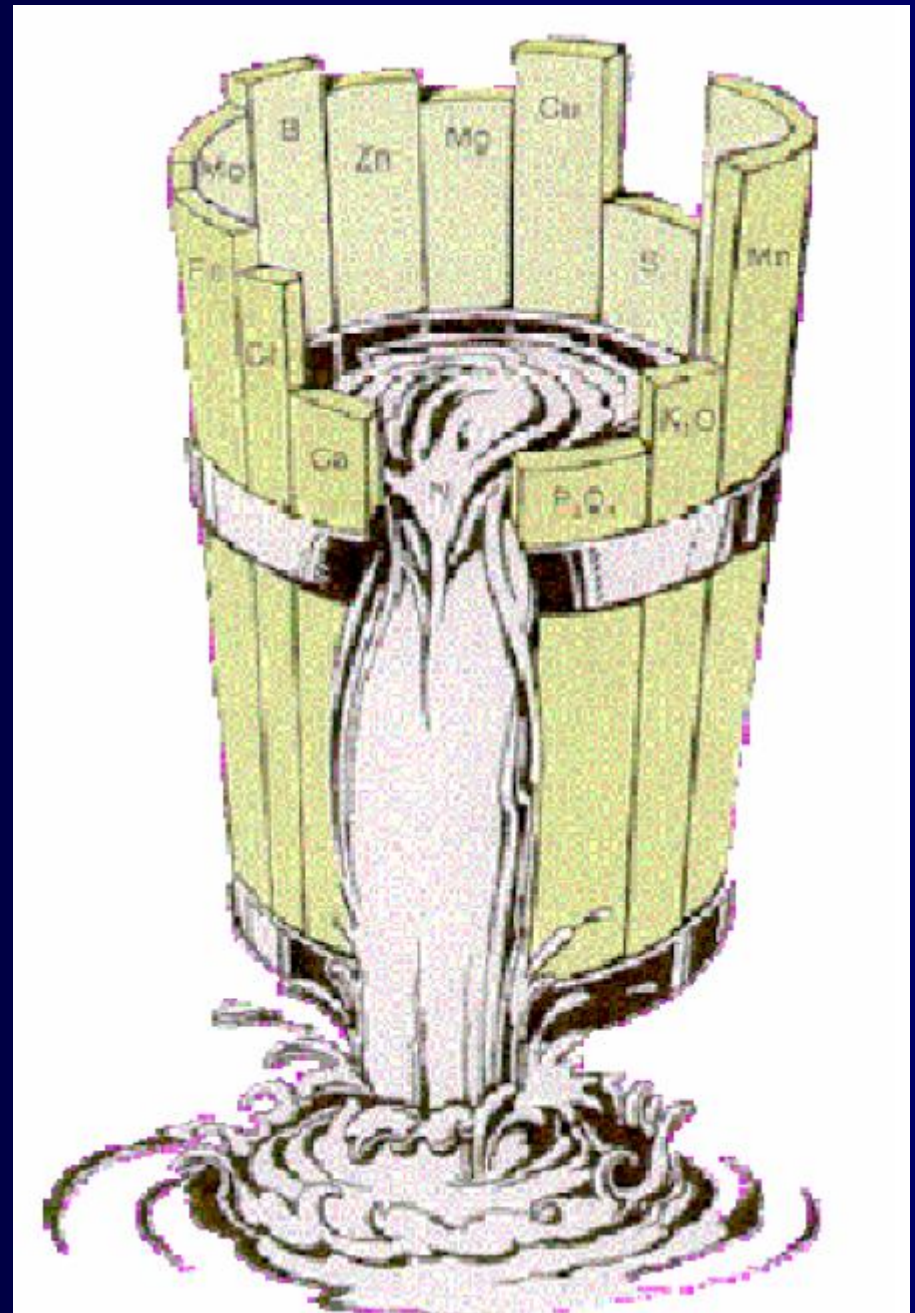

Bir veya daha fazla
BBM eksiktir, bu
yüzden gelişim
kısıtlıdır

Bir BBM'in
fazlalığı daha iyi bir
gelişime yol açmaz;
ama diğer BBM'in
eksikliğine neden
olabilir

Leibig'in Minimum Yasası

Mutlak Gerek Elementler

Mutlak gerek elementlerin yokluğunda,
normal bitki gelişimi beklenemez

Hava ve Sudan Fazla Miktarda Alınan Mutlak Gerek Elementler	
Element	Alındığı Şekil
Karbon	CO ₂
Hidrojen	H ⁺ , HOH
Oksijen	O ₂ , OH ⁻
	CO ₃ ⁻²
	SO ₄ ⁻²

Mutlak Gerek Elementler

Toprak Katı Maddelerinden Fazla
Miktarda Alınan Mutlak Gerek
Elementler

Element	Alındığı Şekil
Nitrojen	NH_4^+ , NO_3^-
Fosfor	H_2PO_4^-
Potasyum	K^+
Kalsyum	Ca^{+2}
Magnezyum	Mg^{+2}
Kükürt	SO_4^{-2}

Mutlak Gerek Elementler

Toprak Katı Maddelerinden Az Miktarda Alınan Mutlak Gerek Elementler

Element	Alındığı Şekil
Demir	Fe^{+2} , Fe^{+3}
Manganez	Mn^{+4}
Bakır	Cu^{+2}
Çinko	Zn^{+2}
Molibden	MoO_4^{-3}
Bor	BO_3^{-3}
Klor	Cl^-

Birincil BBM'ler

BBM	%	Toprak ¹ (kg/da)	Toprak ² (kg/da)
Nitrojen (N)	0,02 – 0,5	375 (% 0,15)	300 (% 0,12)
Potasyum (K ₂ O)	0,20 – 4,00	250 (% 0,10)	375 (% 0,15)
Fosfor (P ₂ O ₅)	0,02 – 0,04	5000 (% 2,00)	6000 (% 2,40)

¹ nemli bölge toprakları

² kuru bölge toprakları

İkincil BBM'ler

BBM	%	Toprak ¹ (kg/da)	Toprak ² (kg/da)
Kalsyum (CaO)	0,10 – 5,0	1500 (% 0,60)	3750 (% 1,50)
Magnezyum (MgO)	0,20 – 2,50	1250 (% 0,50)	2500 (% 1,00)
Kükürt (SO ₃)	0,02 – 0,50	250 (% 0,10)	500 (% 0,20)

¹ nemli bölge toprakları

² kuru bölge toprakları

Mikro-BBM'ler

BBM	Toprak (kg/da)	BBM	Toprak (kg/da)
Demir (Fe ⁺² , Fe ⁺³)	16 - 1250	Çinko (Zn ⁺²)	0,02 – 0,70
Manganez (Mn ⁺² , Mn ⁺⁴)	0,05 – 7,00	Bor (BO ₃ ⁻³)	0,005 – 0,20
Bakır (Cu ⁺ , Cu ⁺²)	0,005 – 0,20	Klor (Cl ⁻)	0,05 – 2,00
Molibden (MoO ₄ ⁻²)	0,0005 – 0,01		

Kaba yonca'da Magnezyum Noksanlığı

Gelişmesini
tamamlamış
yapraklarda (kloroz)
sararma

Mısır'da Kükürt Noksanlığı

Tüm yaprak yüzeylerinde açık yeşil renk, hızlı gelişim döneminde genç yapraklarda daha fazla görülür

Buğday'da Kükürt Noksanlığı

Tüm yaprak yüzeylerinde açık yeşil renk, hızlı gelişim döneminde genç yapraklarda daha fazla görülür

Mısır'da Demir Noksanlığı

Yapraklarda
damarlar arası
sararma (kloroz)

Yer Fıstığı'nda Demir Noksanlığı

Genç yapraklarda
damarlar arası
sararma (kloroz)

Pamuk'da inko Noksanlığı

Damarlar yeşil renklerini korur, damarlar-arası açık yeşil, sarı ve hatta beyaza döner

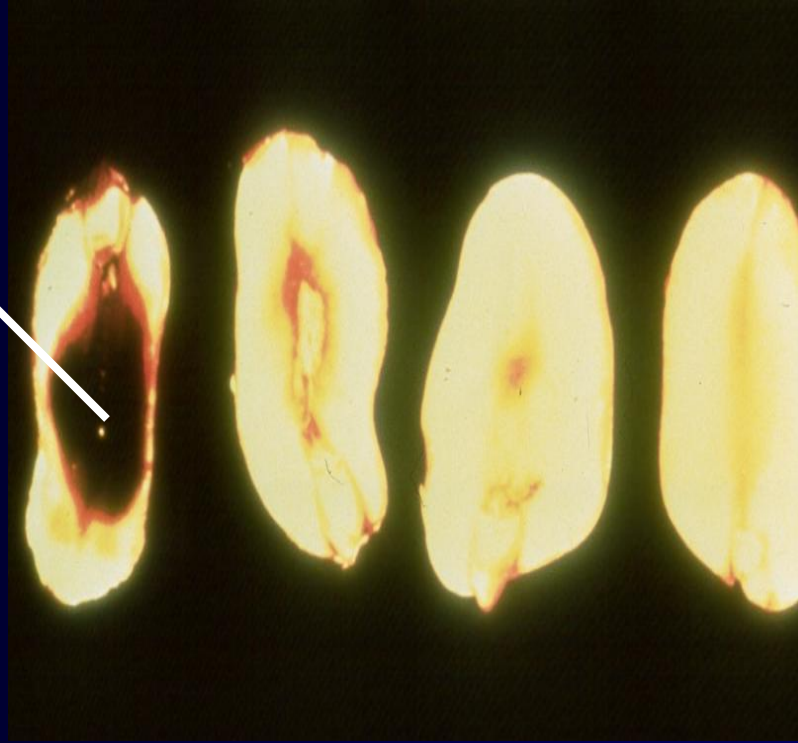
Mısır'da Çinko Noksanlığı

Bronzlaşma

Yer Fıstığı'nda Bor Noksanlığı

Oyuk kalp

Klor Noksanlığı

Olgun yapraklarda sarı lekeler

Mısır'da Azot Noksanlığı

Yaşlı yaprak
uçlarında sararma
(kloroz)

Mısır'da Azot Noksanlığı

Sararma daha sonra
olgunlaşan yaprağa
sıçrayarak devam eder

Potasyum Noksanlığı

Yaşlı yaprak uçlarında ve yaprak kenarlarında başlayan sararma aşağıya doğru devam eder

Mısır

Kaba yonca

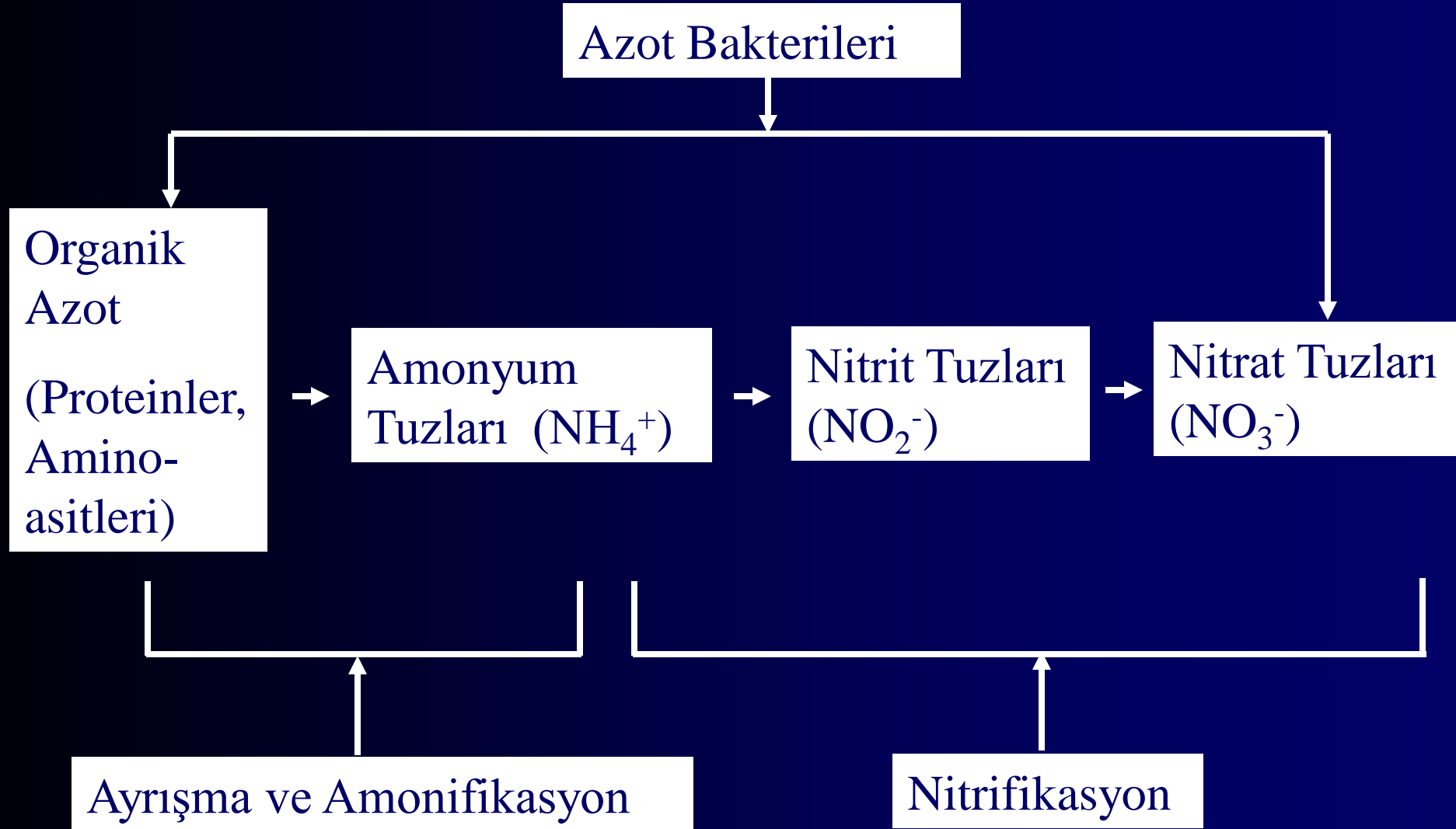

Mısır'da Fosfor Noksanlığı

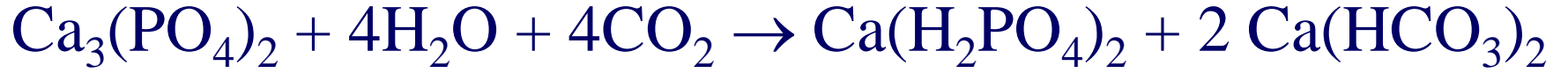

Yaşlı alt yapraklarda morarma (çok koyu yeşil) ve bazen sararma

Toprakta Azot'un Yararılı Hale Getirilmesi

Toprakta Fosfor'un Yarayışlı Hale Getirilmesi

Suda
çözünmez
fosfat

Suda
çözünebilir
fosfat

Suda yavaş
çözünebilir
kalsiyum
bikarbonat

Toprakta Fosfor'un Yarayışlı Hale Getirilmesi

çözünebilir

çözünemez

Toprakta Potasyum'un Yarayışlı Hale Getirilmesi

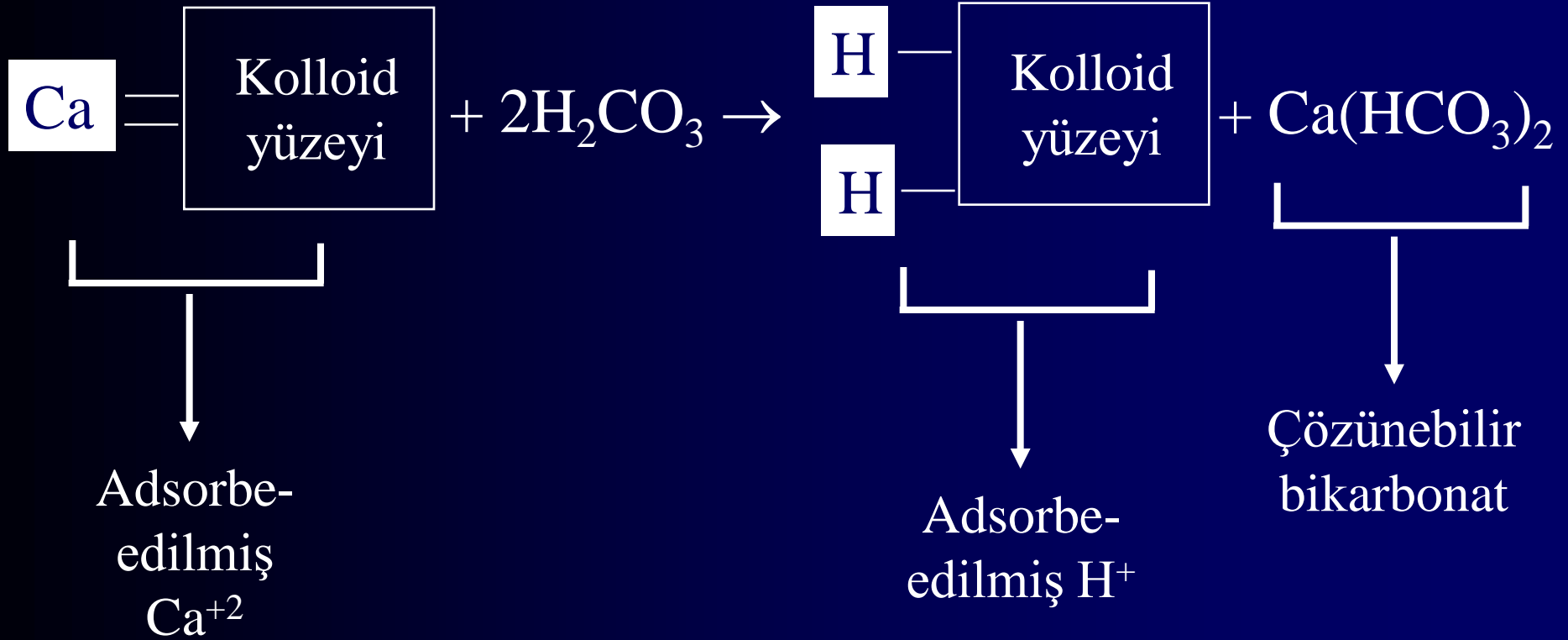

┌──────────┐
↓
Mikroclin

┌──────────┐
↓
Hidrate silikat

┌──────────┐
↓
Çözünebilir
karbonat

Toprakta Kalsiyum'un Yarayışlı Hale Getirilmesi

Toprakta Kükürt'ün Yarayışlı Hale Getirilmesi

